

Oldás és kötés

A család, a falu, a város értékvonatkozásai a fiatal életépítésében

I.

Oldás és kötés címmel egy értéktáró, az értékek felfedezésén és megerősítésén dolgozó folyamatot kezdeményeztünk – különböző fiatal korosztályoknál más és más féleképpen, a középiskolásoknál diákpárokkal, a legkisebbek esetében a szülő bevonásával.

Az Oldás – kötés rendszer a folyamatban a racionális és érzelmi mozzanatok váltakoztatásával átrendeződést eredményez. Következmény, hogy az érzelmi kötődés – a szülő- vagy testvérszeretet, (családszeretet), valamint a falu, a város, a település szeretete (lokalpatriotizmus) – a racionalitás lépcsőfokának beiktatásával háttérévé lesznek a fiataloknak, ami a világban való mozgásukat megkönnyíti, őket határozottabbá, környezetüket hozzájuk igazodni tudóvá teszi.

Mi történik a folyamat során? Eloldom magam (érzelmileg felszabadítom magam), és ránézek arra, amiben élek. Mindehhez segítséget nyújt a diáktárs, aki eljön a családba (majd megtörténik ez viszont is), és akinek a családi helyzetben való részvétel előtt vagy

után bemutatom a családtagokat, mindenkit abban a személyes vonatkozásban is, hogy mit köszönhetnek nekik, és ők mit köszönhetnek nekem. Ez alatt a beszélgetés alatt tudatosítom magamban, amit a családban szeretek, megértem, miért szeretem, ugyanígy, ami néhez a családban, mert meg kell neveznem, jobban megértem az okait (az érzelmi kötöttségből kilépve okkeresőként eljutok a megértésig). Ez a folyamat a családtagokkal más szinten alakítja a kötődést, a kapcsolódások más összefüggérendszerbe kerülnek. A figyelem középpontjába végül azok a családtagokhoz kötődő mozzanatok kell, hogy kerüljenek, amelyek az életalakulásban hatótényezők. (Mittől lettem olyan a családban, amilyen lettem, életem alakításában ezek közül mik kedvezőek, és ezeket kiknek köszönhetem.)

A diákpár, a két egymást érdeklő diák vagy barát együtt végigjárva a közös utat családjaiknál, elmennek egymás falujába, városába. Feltehető, hogy külön településen élő diákok válasszák egymást, hogy egymásnak bemutatva gyerekkoruk helyeit, a faluban, városban nekik fontos személyeket, eljussa-

nak az ilyen módon egyértelművé levő értékek – meghatározó helyek, személyek – látásáig, egyben a jövő alakításához szükséges tapasztalatok kimondásáig.

Az, hogy a képességeik, érdeklődésük és ambícióik alakulása egy másik ember, a diáktárs szemüvegén keresztül is visszaigazolódik, megerősítés. A falu, a város bemutatása az életút – a bejárt és a jövő – függvényében történik. Érték az ember élete során az a másik ember – az így szóba jöhető családtagokon kívül az a felnőtt, óvónő, tanító, tanár, szomszéd vagy a művelődési közösség vezetője vagy tagja – aki útjelző táblának fogható fel az érdeklődési terület megállapításában és erősítésében, a képességek felfedezésében és fejlesztésében, az ambíciók terelgetésében és a reális jövőtervezésben, mely a fiatal boldogulását segíti.

A folyamat végigjárása nem csak az emberi környezet látására, értékelésére tanít meg, de a világhoz való viszony alakulásában is segít. Annak elemei ugyanis, akár a kultúra, akár a természet, akkor állnak az ember rendelkezésére, ha az óhatatlanul adódó kapcsolat velük figyelmet kap. Az ember alakul-

lása, majd felnőtté válása tekintetében támogató elemek észrevétele és használata óriási előny. És akik ehhez a tudáshoz, hogy ez így van, nem jutnak a családban, maguk kell, hogy megszerezzék, segítőket pedig – amiatt, hogy ez az élet során saját érdekükben így legyen – értéknek jó tudniuk.

A segítő, közvetítő elengedhetetlen szereplői az emberi élet alakulásnak. Az anyához kötődik a beszéd megtanulásának elemi foka, majd a beszéd, de az erkölcs is a környezeten keresztül alakul. Aki falun nő fel, otthon van a természetben, a határban, a mezőn, akinek a ház mögötti rész azonos a kerttel, a ház előtti a virágos kerttel, olyan világot kap segítőnek, közvetítőnek, amiről jó tudnia, hogy élete meghatározója. Élményei, tapasztalatai tudása, racionálissá tétele megtörténik, ha a pedagógusai figyelmét nem kerüli el. Példának állítva őt is, megtudja erősségét, kiderül számára, hogy semmivel nem hozott kevesebbet a tarsolyában, mint kiemelt társa, aki olvasni tudón érkezett az első osztályba (vagyon mi helyett lett ez így idő előtt), vagy a másik, aki meséken nőtt fel (kiváltságos módon, hiszen legszűkebb környezetének olyasmit köszönhet, ami mindennél több és jobb; és hozzá: mesélni ott szoktak, ahol meleg, békesség és rend van).

A falvakban vannak meghatározó emberek, akik között olyanok is, akik odatartozásuk miatt gyakorolnak környezetükre erős hatást. A falu háttérként igazán akkor válik megélhetővé, ha segít ebben a velük kapcsolatba kerülés, aminél csak az hatásosabb, ha a családban él ilyen, a falut tudó, a faluhoz kötődő-tartozó ember

II.

Kezdjük történetünket középiskolásokkal, két olyan diákkal, akik barátok vagy érdeklődnek egymás

iránt, legyen kedvük családlátogatásra, falulátogatásra egymáshoz.

2019 tavaszán, nyarán, akikkel kezdtem, azoknak felvettem, hogy módjuk van részt venni egy módszertani előkészítésben, és arra hívtam őket, hogy segítsenek. Ők számíthatnak rá, hogy tapasztalatokra, tudásokra tesznek szert, amelyek életük alakításában teszik őket határozottabbá, s ezáltal lesznek öntudatosabbá. Hozzájuk való viszonyom egyik meghatározójaként találkozásunk értékelését kértem, mérlegetljk, együttműködésünk érdemes-e számukra. (A felnőtté válás, az életépítés fontos része az erre gondolás, figyelem.)

Középiskolás párokat, a közösségi szolgálatukkal foglalkozó tanárokat is, a következő mondatokkal kerestem jó hatásfokkal: Közösen kipróbálnánk az elgondolást, ami az alakuló ember érdekében alakít a családjához, a falujához egy a korábbit meghaladó viszonyt. Ehhez kell kísérőnek a barát, a társ, aki olyan nélkülözhetetlen lesz, mint Vergilius Dante Isteni színjátékában – Dante kísérőjeként a purgatóriumban és a pokolban. Közös munkálkodásunk gyümölcseként egy módszert dolgozok ki, amiről, ha bebizonyosodik, hogy jól használható bizonyos lépések megtételére a felnőtté válásban, akkor érdemes lesz rá, hogy akár országos körben is elterjedjen. Akár a Nemzeti Művelődési Intézet programjában, amely segíti a civil élet társadalomépítő elemeit.

III.

Amikor első elképzelésem alakult ki erről a cselekvéssorról, még csoportban gondolkodtam, még általános iskola hetedikeseivel terveztem, olyan két falu vonatkozásában, amelyek közül egyik rendelkezik iskolával, és fogadja a másik falu tanulóit. Ha azt szerettem volna, hogy az iskolában tanító

pedagógus vállalkozzon rá, hogy csoportként vezetve párokat „átkirándulassa” diákjait az iskola falujából egy másikba, ahonnan diákjaik vannak, kipróbált elemek kelletek volna, amelyekből összeáll az „Átrándulás, Oldás – kötés” projekt. Ezért kezdtem végül is középiskolásokkal és párokkal, számítva arra, hogy azután majd tapasztalataik alapján megindulnak a csoportok két falu között. Hogy ez így legyen, csoporttá is szerveződjenek a párok, nem csak azért érdemes, mert a csoport lehetőséget ad azonos tevékenységre vállalkozók közötti kommunikációra, hanem azért is, mert a csoportos történések lehetnek érdekesebbek egy kettősnél.

Nekiindul egy csoport, egy osztályból vagy egy iskolából azok, akik jóban vannak a másik faluban lakóval, ezért szívesen vállalkoznak a látogatására, s a viszontlátogatás fogadására. Csoportot pedig fogadhat a fogadó faluból akár a polgármester, akár, ha volt iskola, annak nyugalmazott igazgatója, tanítója, de fogadhat a falu helytörténésze, papja, hol mi van, és hol ki az a személy, akinek belátható a projekt értelme. Attól függően, ki fogadja a csoportot, mire van lehetősége, megvendégelheti őket, vagy vezetheti végig a faluján, vagy szervezhet fogadásukra bármely kedves fogadási ceremóniát (elég például egy fúvós a faluban, és máris fújhat közeledtükre köszöntőt, vagy egy dob, és kidobolhatja, mint régen a kisbíró, hogy aki akar, jöjjön fogadásukra. Jöjjenek a fogadó családok képviselői is, ha tehetik. És akkor az ismerkedés is megtörténhet már hazafelé menet. Mint ahogy, ha a csoport az út megtételére gyalog vállalkozik, álljon hat-nyolc diákból, vagy legyenek benne harminc-egyvenen, a gyaloglás során olyan együttes élményben lesz részük, ami már inkább közösséggé teszi őket.

Az oda-vissza látogatások során a csoport első útja feltehetően az iskolából vezet a másik faluba,

ahonnan bejáróik vannak, de ha csoporttá tehetők a másik irányba is az „átrándulók”, akkor lesz egy alkalom, amikor őket, mint egy azonos faluból valókat valaki az iskolájuk falujában érkező csoportként köszönthet, erősítve ezzel a háttérüket jelentő falujukhoz való tartozást. Ezzel – a projekt szempontjából és egyáltalán – szóra érdemes dolog történi!

Abban az esetben, ha a viszontlátogatások úgy zajlanak jobb feltételekkel, ha azok páronként szerveződnek meg, az a jó megoldás. Átgyaloglás helyett át is lehet biciklizni, vagy – akár csoportosan is – buszozni. Érdekesebb a biciklis átrándulás, és emlékezetessé teszi az alkalmat a csoportos átlátogatás gyalogosan.

Végiggyalogolni egy utat, az jó alkalom egymás megismerésére – más szempontból, mint amire a szokványos helyzetek lehetőséget kínálnak. Ha valaki egy utat még sose tett meg, ismeretlen számára, az út számtalan felfedezni valót kínál, a két falu közti terület akár szántó, akár legelő, rét, akár ligetekkel tarkított, akár elejtett házak, bizonyos vidéken puszták, tanyák vannak benne, azok a diákok válhatnak aktívvá, akik az iskolában talán nem. Út közben kiderül, ki ismer több növényt, állatot, a fák és madarak erre különösen jó alkalmat kínálnak. Ha valaki az utat ismeri, már járta végig, annak az ismerőssége miatt lehet kedves, történetei is fűződhetnek hozzá, amiket elmesélhet.

Ha a két falu között a betonúton kívül olyan összekötő út is van, amin elengedettebben lehet járni, a zavartalanság számos útközben jól játszható játékra ad lehetőséget, legyenek ezek szójátékok, észjátékok, és milyen jó, ha a meglátogató faluval, vagy a környezettel függnek össze. Tíz kilométer körüli távolságot meg lehet tenni, hogy senki el nem fárad tőle.

Ha valaki az „átrándulás” előtt megkérdezi a két faluban, itt is, ott

is az öregeket, minek és hova mentek rajta annak idején gyalog, esetleg miért közlekedtek köztük lovas kocsin, már le is zajlott *a felnőtté válás néhány fontos elő mozzanata*. Miért?

A felnőtté válásnak megvannak a stációi: 1. Meg kell tanulni kiválasztani tudni, mi az, ami az embert érdekli. 2. Azon a területen vállalkozni kell valamire. 3. El kell végezni. 4. Értékelni kell azt. 5. Levonni belőle minden lehetséges tovább vihető, hasznosíthatót. 6. Ha lehetséges és érdemes, megtalálni a folytatását. 7. Ha a választás mégsem igazán az embert érdeklő területre esett, jó megállapítani, mi befolyásolta az embert abban, hogy nem választott jól, és azt már érdemes kiszűrni a következőkben. Nagy haszon és tanulság!

A diák átrándulásnak már az előkészítése a következő lehetőségeket kínálja:

– valaki vállalkozik rá, hogy önállóan utána jár, kit érdemes megkeresni az öregek közül, aki mesélős és jó az emlékezete (önállóan utána járni valaminek úgy érdemes, hogy az ember megkérdezi mindenkitől, akiről feltételezi, hogy tudhatja a választ)

– más arra vállalkozhat, hogy egy társával felkeresi és megkérdezi a kiválasztottat: mikor, miért szoktak annak idején a két falu között egyikből a másikba menni, esetleg áthaladni rajta (piacozás, családi ünnep, temetés); miért vállalkoztak rá, hogy leróják a kilométereket, esetleg lebiciklizzék, esetleg lovas kocsin menjenek

– ha két diák keresi fel az öreget, el kell dönteniük, ki az alkalmasabb rá, hogy majd közvetítse a hallottakat a többieknek az úton, miközben haladnak az elérendő falu felé

– ha van olyan diák, aki előtt nem ismeretlen a helytörténet falujában létező írásos anyaga, innen is származtathatja ismereteit,

amiket megoszt a többiekkel. Ha érdeklődő van ez iránt, érdemes vállalkoznia rá, hogy a falu könyvtárában, művelődési házában rákérdez az írásban található falusi helytörténetre.

– ha van olyan idős ember, aki elkíséri a diákokat, és útközben mesél, egy olyan diák jó kérdéseinek és érdeklődésének köszönhetően tart a csoporttal, ami miatt le a kalappal a diák előtt, mert hatni képes, motiválni tud, meg tudja valaminek a légkörét teremteni. Ösztönző viszonyt tud kialakítani egy öreggel.

– az öregek megkeresése és meséltetése során az őt megkereső két diák közül a műszaki dolgokhoz ügyesebb rögzítheti telefonján a hangfelvételt, még ki tudja, mire lesz jó. Talán mindennek a végén lejátszani. Amikor már más kérdések, másképp jönnének elő a diákokból.

– ha történetek is szóba kerülnek, legépebben felkerülhet az iskola honlapjára, faliújságjára, bekerülhet az iskola újságba, mikor, hol, mi van. Ha semmi, akkor a falu vagy a járási székhely város lapjának adható, vagy ezek honlapján olvashatóvá tehető (újabb diák-vállalkozókkal, akiket érdekel az írás, a mondatok megformálása, a gondolatok közlése).

A két középiskolás, aki az én történetemben elsőként vállalkozott egymás meglátogatására, rögtön azt kérdezte megismerkedésünket és az első tájékoztató mondatokat követően: és mi ott a feladat?

Mit kell csinálni családlátogatáskor?

Az pedig röviden úgy foglalható össze: megismerni a másik családját úgy, hogy folyton az enyémhez hasonlítom, megmutatni a másiknak a családomat úgy, hogy megismerhetők legyenek a tagjai, majd mindennek az egymás közötti megismerés-vetése, hogy kiderüljenek a családtagokról a legfontosabbak:

1.

– a család rendszerében – hány taggal – ki hol foglal helyet, ki mit határoz meg, kinek ki ad feladatokat, kinek ki segít, ki kire számíthat és miben, ki kivel beszélheti meg a mindennapi dolgait, a problémáit, a gondjait.

– ki az a családban, akivel a pályaválasztás, tovább tanulás, vagy akár a nyári szükséges kereseti lehetőségek vállalása megbeszélésre kerül?

2.

– érzelmileg ki kihez áll legközelebb a családban, tudható-e az oka? ki kinek tud a családon belül a legnagyobb örömet szerezni, mivel? ki kit szokott a legjobb, legszebb ajándékkal (és mi számít annak? a készített ajándék?) megajándékozni születésnapon, karácsonykor, egyébkor? melyik családtaghoz ki kötődik a szűk családon kívül vérségiileg (nagyszülők, keresztszülők, unokatestvérek egyebek), az élet során adódóan érzelmileg (szomszédok, játszótársak, óvodás társak, volt iskolatársak, egyházi közösségből adódóan: pl. együtt első áldozók és egyéb; együtt sportolásból és egyébből adódóan stb.

3.

– mik azok a dolgok a családban, amik, ha másképp lennének, jobb lenne. Mik, miben, miért?

– ha elképezem azt a családot, amit majd én fogok teremteni, mi az, amit ugyanígy szeretnék megvalósítani, mi az, amit feltétlenül másképp szeretnék, miért?

– mik azok a dolgok, amikben a saját családomról gondolkodóban kikérvén a véleményét a családomból a szüleimnek, testvéreimnek, nagyszüleimnek, kiknek miben, miért?

– mi az, amit csak a saját korosztályommal beszélnek meg (barátnő, osztálytárs, iskolatárs), milyennek kell lennie, ami miatt vele számomra fontos dolgokat megbeszélnek?

Az én történetemben a két diák-lány úgy határozott, hogy egymást a falunapjaikon látogatják meg, az tűnik a legalkalmasabbnak egymás legtöbb családtagjának megismerésére. Ezért rögtön hozzá is tehettem volna nekik, hogy ez nagyon jó döntés, mert a következő lépés egymás falujának a megismerése lesz, de nem tettem, mert feltételeztem, hogy mindegyikük valamit meg fog mutatni a falujából, ez elkerülhetetlen egy falunapon.

A diák átrándulás úgy válik „Oldás és kötés” projektté, hogy mindaz, ami játéknak is indulhat: átrándulunk egymáshoz, elkezd értelmet nyerni az ember gondolkodásában, mégpedig a saját jövőjét építő elképzeléseiben. Érzékelhető lenne ennek nyoma már a családra fókuszáló részben is, de ahhoz, hogy kerekedni kezdjen egy rendszer, aminek egy egysége maga a résztvevő diák, másik láncszeme a vele együtt felfedezésre induló diáktársa, burka mindegyikük esetében a család, és további meghatározója a falu, a lakóhelyi környezet, meg kell teremteni a köztük levő kapcsolatot ahhoz, hogy hatni tudjanak egymásra. Ehhez kínálta a kulcsot az egyik diák mondata: Mit mutassak a falumon, amikor ott semmi nincs. Már iskolánk sincs.

Ekkor vált világossá, hogy a valamikori falu és családtag, az általa átélt által, megoldja a helyzetet. Kérdésem: mit gondolsz, a szüleidnek a falu még más volt? És mik voltak benne? És a nagyszüleidnek? Megegyeztünk, hogy az ő falujuk által lesz egy új faluképe, amelyik a falutörténet egy-egy szelete, annak összes tanulságával. Konkrét esetben a nagypapa tanítónő nővére lett a közvetítő, két faluval odábról, aminek következtében, a visszaki-vánkozástól a helyre, ahol a gyerekkora telt, az ott élőknel erősebb kötődéssel és emlékezettel rendelkezve. A tanítónő nagynéni meséjéből összeálló falu alkalmas rá,

hogy számára vonzerőt jelentsen, háttérrel, ahogy családja, és ahogy az emberi környezet általában, ha értékeinél fogva meghatározó, mércét ad, eligazít.

Egyik lépés kínálva a következőt, és egyben visszahatva az eredeti elképzelésre, a családtagokkal való viszony alakításának eszközzé vált a családtagok megkérdezésében a gyerekkoruk és fiatal koruk falujáról való mese. Meséljenek, milyen volt akkor: az iskola, volt-e óvoda, hol voltak a gyerekek, amíg a szülők dolgoztak? mit dolgoztak? ki volt a gyerekkorukban, akit a szülőkön kívül legjobban szerettek? miért? milyen volt a tanító néni? ki volt a legkedvesebb osztálytársuk? miért az ami, lett a foglalkozásuk? elégedettek-e vele? És így tovább, amerre visz a mese fonala. Az a felnőtt családtag, akit megkérdezget diák gyereke, másképp kezd viszonyulni hozzá. A felnőttiséghez vivő mozzanatok erősíti a kérdés helyzet, a figyelem, az érdeklődés, bizonyos tapasztalatok közös levonása. És az élet további részében közösként kezelhető egy tartomány, amire gondolni, hivatkozni lehet. Másképp kér, beszél meg a szülővel valamit az a gyerek, aki ilyen helyzetet átélt. És felnőttébb gyerekéhez elkezd másképp viszonyulni a szülő.

Köt egy erős kohézióval levő család, ezáltal a háttérrel jelenti, ugyanezt teszi egy háttérre tehető falu. Jó ez kezdésnél az iskolavárosban, de jó, amikor valaki ismerkedik, bemutatkozik, másképpen: amikor a diák áll, egy szál magában. A múltismeret köthet a faluhoz. A közös múltidézés, mert partner viszonyban levő embereket feltételez, ezzé változik a korábbi felnőtt – gyerek viszony.

Az Oldás – kötés módszer az egyén szemszögéből keresi az értéket emberben és környezetben, mégpedig megújuló látással, amire szer tehető általa.